

évelő kerti virágokat kiássa és cserépbe ülteti, hogy védett helyen eltarthassa.

III. Összefoglalás, Hazafelé.

1941. szeptember 4. hete.

Olvasmánytárgyalás.

IV. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: A fejeéregyházi sas.

Nevelési cél: a csüggedésen is urrá lehet az erős akarat!

Szemléltetés: térképen Fejeéregyháza, Erdély.

Vázlat.

I. *Előkészítés.* a) Számonkérés. Az előző órán tárgyalt olvasmány felújítása.

b) Érdeklődés-keltés. Milyen terület népe tért vissza hazánkhoz ebben az évben? Örültetek Bácska hazatérésének? Mit szerettek legjobban a hazatért Bácskán? (A tanulók itt elmondják véleményüket.) Én másért szeretem annyira a bácskai magyarságot. Tudjátok miért? Azért, mert nem csüggedtek el a szenvedésben sem, nem hagyták el szülőföldjüket, lakóhelyüket az idegen uralom alatt sem, hanem kitartottak ott túrve, vállalva minden megszegyenítést, szenvedést, megaláztatást. Pedig de sokkal kényelmesebb lett volna számukra, ha átjönnek a magyarnak maradt területre! Itt megmenekültek volna minden bajtól, szenvedéstől, nyugodtan élhettek volna, míg ottmaradt testvéreik szenvedtek. Ezt a helytállást, ezt a magyar földhöz való ragaszkodást, a rajta való kitartást, az érte vállalt sok-sok szenvedést elviselő hősi magatartásukat szeretem bennük legjobban! Ezt mi is megtanulhatjuk tőlük. Mert könnyű azt mondani a költővel: Hazádnak rendületlenül légy híve ó magyar! — amikor ez a rendületlen kitartás nem kívánja tőlünk bajok elviselését, szenvedések vállalását. De mindjárt komoly értelmet nyer azok ajkán, akik huszonkét évig a saját életükben érezték, szenvedték az idegen uralom minden zaklatását.

Bizony gyermekek, azok voltak az igazi magyarok, akik vállalták a szenvedéseket is azon a földön, amelyen éltek, de nem hagyták el — még a könnyebb élet kedvéért sem, amit az átmenekülés adott volna nekik.

c) Célkitűzés. Eötvös Károly egy olvasmányát olvassuk el most. Ennek is hasonló tárgya van.

II. *Tárgyalás.* a) Az olvasmány előkészítése. Nemcsak most várt szenvedés a magyarságra, máskor is volt ilyen idő. Így a szabadságharc leverése után is sok szenvedés várt a magyarságra. Sokakat kivégeztek (október 6 = Arad), másokat idegenbe hurcoltak vagy börtönbe vetettek. Az igazi hű ma-

gyarok birtokait elkobozták, házukat lerombolták, minden vagyonukból kiforgatták őket. Bizony nagyon sokan koldúsbotra jutottak akkor is.

De nézzük, mit mond az író!

b) Az olvasmány bemutatása.

A fejeéregyházi sas.

Gróf Haller Ferenc nagy részt vett a szabadságharcban. Mint katona karddal, mint kormányzó, ésszel, eréllyel, hazafisággal. A legjobbak közé tartozott.

A harc után elfogták, bilincsbe verték, elhurcolták, börtön fenekére zárták. Egykor, régen, fiatal korában jó barátságban élt egy osztrák tábornokkal, ennek közbenjárására megszabadult és sietett hazafelé, — uradalmába, fejeéregyházi várába.

Uradalmát azonban elkobozták, vára elpusztult. Birtokait jött-ment idegenek, az önkény odaküldött emberei pusztították. Nem volt cseléd, nem volt igavonó, nem volt ridegjószág, földek vetetlenek, erdők letarolva, szőlők avarban. A Küküllő folyt vára közelében, azon volt egy jövedelmes malma. Az a malom is leégett; falromok, füstös csonka törzsek álltak a malom helyén. Gátak, malomfej omladozóban.

Gyalog ért haza a gróf. Pénze nem volt kocsira. Első dolga volt megnézni várát.

A sánccarkok megvoltak, tele növe iszalaggal. A felvomóhíd le volt eresztve, de csak gerendái álltak. A vár falain semmi tető. Amint leégett, úgy maradt. A várudvar gazzal tele. A földszinten a téli lovaglóteremnek se ajtaja, se ablaka. Ugy volt az udvarbíró, lovászok, szolgák, várhajdúk minden lakása. Az emeletre vezető vaslépcsők elpusztulva. A nagy kerek palota boltozata összeropedezve. A boltozaton körül falfestményekben volt egykor megörökítve száz nemes ősnek arcképe. Az asszonyoknak bajuszt festett, minden arcképbe belelövöldözött a pusztító ellenség. Az egész épület baglyok, denevérek tanyája lett.

A várban nem volt mit keresni. Lassankint elterjedt a hire: megjött az uraság. Régi udvarbírája előkerült valahonnan s kezét csókolt a grófnak. Ez is vagy félt, vagy hamis volt, vagy hú maradt, vagy jutalmat várt. Miért csókolt volna kezét másért?

Lement a gróf a Küküllőhöz. Pusztja helye a régi jó malomnak. A régi udvarbíró újra felajánlotta szolgálatát.

— Köszönöm, barátom, nem fogadhatom el szolgálatodat, fizetni nem tudlak; magam se tudom, miből élek.

Leült egy égett csonka törzsökre, fáradt fejét kezére hajtá s szomorúan nézett végig várán, gazdaságán, messzeségbe nyúló uradalmán.

— Eladom birtokom, nincs mivel gazdálkodjam. Pénzt nem kapok, adósságot nem akarok csinálni. Minden hatalom és minden hatóság ellenségem. Rombadőlt ház, pusztá birtok, sok adósság, mindenütt ellenség, pár év alatt úgyis megölne. Eladom birtokom. Kibujdosom, elköltözöm Amerikába, szabad földre, szabad hazába.

Egy sas kerengett fönt a magasban. Rekedt hangján kiabált a levegő-égbe.

Volt a fejeéregyházi várnak egy régi sasa. Még jóval a szabadságharc előtt szoktatta meg a gróf öreganyja. Hűségesen ott telelt, ott nyaralt a kerek palota tornyán s el nem hagyta helyét két nemzedék óta. Néha egy-két napra ellátogatott a havasokra, de mindig visszajött. Ez jutott eszébe a grófnak, mikor a magasban kerengő vad madarat meglátta.

— Hát a mi sasunk hova lett? — kérdi az udvarbírót.

— Elment örökre. Mikor a vár leégett, aznapon ment el s 1849 óta nem láttuk többé. Mit is keresne itt?

E pillanatban a magasból lerebbent a sas s egy korhadtt fűzagra szállt a gróf közelébe. Szárnyát libegtette s durva hangján odaszólt a grófnak, mintha ezt mondta volna neki: „Isten hozott jó uram, régi barátom!”

Megismerték. A régi sas volt. Már Nagyenyed körül megismerte régi jó gazdáját s fönt a magasból kísérte őt. Hazajött a rengetegből a nagy pusztulás óta hosszú évek mulva. Hűségesen.

Fölszállt a fűzagról, átröpült a kerek palota romfalára, egyet-kettőt ott is kiáltott s megint visszajött, de most odaszállt a gróf lábához s hatalmas csőrével szelíden kopogtatta térdeit.

A gróf szemeiből kicsordult a könny. Örömet és fájdalmát nem tudta szíve magában tartani. Fölállt.

— Nem. Nem megyek Amerikába. Itthon maradok, küzdök, dolgozom. Ha ez a sas, e vad madár otthagya a rengeteget s visszaszállott leégett ősi tanyájába; hát akkor én hogy hagyhatnám el leigázott, elpusztult, imádott hazámat?!

Itthon maradt és dolgozott.

Én még láttam ezt a sаст huszonöt év mulva. Él-e még, mikor pusztult el, nem tudom. A gróf rég alszik már őseinek sírboltjában.

(Eötvös Károly.)

c) Az olvasmány által keltett élmények megbeszélése.

d) Gondolatesoportonkénti olvasás és tárgyalás.

Haller gróf az elpusztult várkastély udvarán.

A gróf Amerikába akar vándorolni.

A régi sas visszatér az elpusztított várba.

A sas hűsége új erőt önt a főúr szívébe is.

e) Elmélyítés. Olvasmányunk a csüggedésből való lelki gyógyulásnak és az erős akaratnak erejét rajzolja meg. Haller

gróf összetört lélekkel, reménytelenül állt meg várának romjai előtt. Nem volt ereje, bátorsága, hogy fölépítse várát és új életet kezdjen a régi romokon. Ekkor jelent meg a régi sas és ragaszkodásával, hűségével megerősítette a gróf lelkét s viszsztatartotta azon a földön, ahol született, ahol élt, s ahol annyi munka várt reá.

Csengjen füllünkbe mondása, amikor rombadőlve látjuk terveinket; „Ha ez a vad madár visszaszállott leégett ősi tanyájába, hát akkor én hogy hagyhatnám el leigázott, elpusztult, imádott hazámat?!“

III. Összefoglalás.

1941. szeptember 4. hete.

Olvasmánytárgyalás.

V. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Harangszó az aradi várban c. olv. tárgyalása.

Nevelési cél: A hazaszeretet és nagy férfiaink iránti hálás kegyelet felkeltése.

I. *Előkészítés.* a) Számonkérés. Az előbbi órán tárgyalt olvasmány felújítása.

b) Érdeklődés-keltés. Mi jut eszetekbe, ha ezt halljátok: *Arad?* Milyen nap közeledik? Kikre emlékezünk október 6-án? Kik voltak az aradi vértanúk? Miért emlékezünk meg róluk minden esztendőben? Hol van Arad? Elmehetnénk-e oda most mi, magyarok? Miért nem? Még mindig kié e város? Bizony, gyermekeim, az a város, ahol történelmünk tizenhárom ilyen legendás alakja életét adta a magyar szabadságért, még mindig nem magyar!

b) Célkitűzés. Emlékezzünk meg a mai órán mi is Aradról...

II. *Tárgyalás.* a) Az olvasmány írójának bemutatása. Egy olvasmányt olvasok el most nektek, Rákosi Viktor írta. (Arcképének szemléltetése.) Olvasmánya komor hangulatú s a magyar szabadságért Aradon vértanúhalált halt 13 tábornok emlékezetét eleveníti föl. Rákosi Viktor (1860—1923) újságíró volt és legkitűnőbb, legszemléletesebb víg elbeszélőink egyike. Számtalan víg elbeszélést írt az újságokba (Sipulusz.) Vannak azonban művészi értékű komoly elbeszélései és regényei is. Legnépszerűbbek az Erdély szomorú eloláhosodását tárgyaló regénye, az *Elnémult harangok* és a *Korhadt fakereszttek* című elbeszélésgyűjtemény, mely a szabadságharcból veszi tárgyát.

b) Az olvasmány bemutatása.